

09.02.2018

Významné zmeny v sociálnoprávnej ochrane detí

Zmeny, ktoré umožnia zvýšiť kvalitu výkonu a zlepšiť podmienky v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, ale najmä vytvoria podmienky na zvýšenie dostupnosti rôznych foriem odbornej pomoci ohrozeným rizikovým rodinám prináša novela zákona o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kurately. Jej schválenie v parlamente minister Richter mimoriadne ocenil.

Novela zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele rieši tri základné okruhy zmien, a to oblasť ochrany práv detí, náhradnej rodinnej starostlivosti a oblasť výkonu opatrení v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, vrátane resocializácie a s tým spojenú zmenu financovania výkonu.

Zámerom zákona z dielne rezortu práce bolo najmä to, aby deti viac zotrávali v rodinnom prostredí, ako aj to, aby sa do neho vrátili v prípade ich vyňatia. „Zákon dáva nové možnosti ako viac riešiť problematické situácie priamo v teréne a pracovať s rodičmi v oblasti rodičovských zručností. Je dôležité, aby sa každé jedno dieťa vrátilo do rodiny. Toto je najlepšia cesta, ktorou sme sa vydali,“ zdôrazňuje minister. Prijatou právnou úpravou sa tak vytvárajú najmä podmienky pre rozvoj ambulantných a terénnych foriem odbornej práce s dieťaťom a jeho rodinou. Taktiež sa zlepšujú podmienky pre výkon opatrení pre deti pobytovou formou na základe dohody so zákonným zástupcom. Zmeny okrem iného riešia aj samotnú kvalitu odbornej pomoci. „Teší ma, že sa premietnu aj v kvalitatívnom zlepšení poskytovanej pomoci deťom. Ich súčasťou je aj stanovenie a precizovanie personálnych, profesionálnych a priestorových podmienok výkonu opatrení v zariadeniach,“ dopĺňa minister.

Vytvorením nového druhu zariadenia z dnešných detských domovov, krízových stredísk a resocializačných stredísk - Centra pre deti a rodiny - sa umožní lepšie reagovať na potreby praxe. Centrá budú plniť taký účel, aký si z ponuky zamerania vyberú, samozrejme v kontexte miestnych a regionálnych potrieb. Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny bude zodpovedné za tzv. minimálnu sieť štátnej pomoci a zabezpečenie dostupnosti aj prostredníctvom akreditovaných subjektov a bude dbať na vytvorenie ucelenej funkčnej siete. Nie všetky centra budú robiť všetko. „Zámerom bolo vytvoriť podmienky na rozvoj takýchto multifunkčných zariadení pre deti a ich rodiny, ktoré budú poskytovať odbornú pomoc na komunitnej úrovni,“ podčiarkuje minister Richter.

V novele zákona sa taktiež upravujú podmienky pre odbornú pomoc deťom, resp. deťom a ich rodičom pobytovou formou na základe dohody s rodičom namiesto súdneho rozhodnutia. Mimoriadne dôležitá je možnosť špecializácie centier na prácu s týranými deťmi a na resocializáciu závislostí. V rámci resocializácie je okrem iného upravené, že na resocializačný program môže byť prijaté dieťa len s odporúčaním pedopsychiatra s potvrdením o absolvovaní najmenej 4-týždňovej ústavnej liečby, a to aj v prípade súdnych rozhodnutí.

Každé zariadenie bude musieť mať podrobný program, vrátane účelu, kapacity, metód práce, personálu, systému sankcií, spôsobu komunikácie s rodičmi a podobne. Pre výkon opatrení pobytovou formou sa bude vyžadovať okrem iného plnenie predpokladu duševnej spôsobilosti, pričom kritéria bude takisto určovať vyhláška.

Zmení sa aj systém financovania, napr. v prípade dobrovoľných pobytov a ambulantných či terénnych opatrení. Zmena financovania v zariadeniach zároveň umožní určiť personálne a profesionálne štandardy a ďalšie podmienky výkonu, ktoré budú stanovené vo vyhláške.

Pri ochrane práv detí sa bude, pochopiteľne tak ako doteraz, uplatňovať tzv. zákazové ustanovenie. To konkrétne znamená nulovú toleranciu na telesné tresty a iné neľudské zaobchádzanie pri vykonávaní sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately. Novela však jednoznačne dopĺňa a spresňuje aktuálne ustanovenie, napríklad bude uvedené, čo je vyslovene vylúčené používať pri vykonávaní opatrení (napr. využívať ako výchovný prostriedok zákaz kontaktu s rodičmi a ďalšími blízkymi osobami, sociálne vylúčenie, vyžadovanie neprimeraných fyzických výkonov, zásah do vonkajšieho vzhľadu a nosenie znevažujúceho oblečenia, neodôvodnené zasahovanie do stravovania a iné výchovné prostriedky a postupy práce, ktoré dieťaťu môžu spôsobiť poníženie a môžu neprimerane zasiahnuť do jeho ľudskej dôstojnosti).

Zmeny sa dotkli aj akreditácií. Akreditované subjekty budú mať okrem iného povinnosť podávať vysvetlenia k okolnostiam o vykonávaní opatrení akreditačnej komisii. Musia taktiež „stripiť“ výkon oprávnení orgánom sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately, napríklad rozhovor s dieťaťom osamote.

V rámci sprostredkovania náhradnej rodinnej starostlivosti sa spresňujú procesy vnútroštátneho sprostredkovania náhradnej rodinnej starostlivosti, ako aj sprostredkovania medzištátneho osvojenia, upravujú sa aj dôvody vyradenia zo zoznamu žiadateľov o náhradnú rodinnú starostlivosť, či podmienky zapísania do zoznamu žiadateľov o osvojenie dieťaťa, ktoré má žiadateľ napríklad v náhradnej osobnej starostlivosti, samozrejme pri splnení všetkých podmienok tak, ako ich upravuje zákon o rodine.

Prijatou novelou zákona o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kurately sa v neposlednom rade zlepšuje aj dostupnosť odbornej pomoci náhradným rodinám. Na podporu zmien je zároveň posilnená finančná podpora príbuzných a blízkych, ktorí sa starajú o deti. „Naším cieľom bolo zvýšiť záujem o náhradnú osobnú starostlivosť ako aj zlepšiť finančnú podporu náhradnej starostlivosti opakovaným príspevkom dieťaťu,“ hovorí minister. Sumy opakovaného príspevku dieťaťu sa diferencovane upravili podľa veku dieťaťa na úroveň úhrady výdavkov na dieťa v profesionálnej rodine. Výška opakovaného príspevku vo veku do 10 rokov je 182,20 eur, na dieťa vo veku od 10 do 15 rokov veku 209,50 eur a na dieťa nad 15 rokov veku 227,70 eur, pričom doposiaľ bola jednotná na každé dieťa v náhradnej rodinnej starostlivosti 138,13 eur. Rozširuje sa aj okruh oprávnených osôb na opakovaný príspevok o náhradných rodičov, ktorí majú dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti, a nie sú príbuzným v priamom rade. Bude sa im vyplácať opakovaný príspevok vo výške 1,95-násobku sumy životného minima pre nezaopatrené dieťa. Doteraz naň nárok nemali.

Na prípravu novely a vyhlášky spolupracovali zástupcovia rezortu práce so zástupcami štátnych zariadení, ale aj neštátnych akreditovaných subjektov. Hľadanie riešenia, ako aj príprava novely trvala niekoľko rokov a znamená významný, pozitívny posun v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. To vysoko vyzdvihujú aj odborníci z praxe. Ako hovoria, týmito opatreniami sa „otvorí“ systém detských domovov smerom k verejnosti, k pôvodným rodinám, prípadne náhradným. „Vytvára sa viac možností riešiť prípady priamo v teréne. Deti budú mať väčšiu šancu vrátiť sa do pôvodného prostredia,“ dodáva minister.